

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОВС

Ю.Л. Белоусов

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ОВС ЯК ВИД ДІЯЛЬНОСТІ І СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Соціальна робота є одним з численних видів суспільної діяльності поруч з економічною, політичною, правовою, культурною, технічною, науковою тощо.

Соціальною роботою називається професійна діяльність, спрямована на надання допомоги особистості, різним віковим і соціально-професійним групам у вирішенні соціально-економічних, соціально-психологічних, соціально-педагогічних, правових, моральних та інших проблем.

Будь-яка діяльність, у тому числі й соціальна робота, має свою структуру, кожний елемент якої органічно пов'язаний з іншими, виконує особливі функції. Такого роду структури називаються *цілісними системами*. Соціальна робота являє собою цілісну систему.

Спробуємо це довести шляхом аналізу структури соціальної роботи. Її структура складається з декількох відносно самостійних, але в той же час взаємозалежних елементів. Це - *суб'єкт, зміст, управління, об'єкт* та поєднуючи їх у єдине ціле *засоби, функції і цілі*.

Схематично це буде виглядати так:

Ціль

Суб'єкт - Зміст - Засоби - Управління - Об'єкт

Функції

Всяка схема спрощує суть досліджуваного предмета, тому не варто надавати їй абсолютного значення. Але вона дає наочне уявлення про предмет. У цьому її пізнавальний зміст.

Послідовність перерахування компонентів не є випадковою: будь-яка діяльність відбувається в напрямку від суб'єкта до об'єкта, хоча саме об'єкт, що стоїть наприкінці перерахування, є головним, таким що визначає суть і характер діяльності, чинником.

Тому і характеристику соціальної роботи правомірно починати з об'єкта.

Об'єктом соціальної роботи в органах внутрішніх справ є люди, що потребують сторонньої допомоги: ветерани, пенсіонери, інваліди ОВС; ліквідатори наслідків аварії на ЧАЕС; працівники, що постраждали від злочинів, соціальних і професійних чинників, технічних катастроф, поранень, важких захворювань, психічних травм; сім'ї працівників, які загинули під час виконання службових обов'язків, і багато хто ін.

Усі функції по наданню допомоги нужденним виконує суб'єкт соціальної роботи. До категорії суб'єкта належать усі ті люди й організації, що ведуть соціальну роботу в ОВС і управляють нею. Це і держава в цілому, здійснююча соціальну політику. Це і керівник органу внутрішніх справ, що здійснює різнобічну соціальну діяльність: забезпечують належні умови праці і її оплати, матеріальне і моральне

стимулювання, надає фінансову допомогу, встановлює окремі пільги, контролює фінансове забезпечення і соціальне страхування, забезпечує правовий захист особового складу. Це і спеціальні підрозділи в структурі ОВС - відділи соціальної, виховної роботи і психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності ОВС. На дані підрозділи покладено виконання таких завдань:

- допомога ветеранам ОВС, інвалідам, ліквідаторам наслідків аварії на ЧАЕС у вирішенні їх соціально-побутових проблем;
- залучення ветеранів у суспільну роботу з виховання молодих працівників на кращих традиціях ОВС;
- надання помочі сім'ям загиблих працівників;
- організація відпочинку працівників, ветеранів, членів їх сімей;
- розвиток художньої самодіяльності в підрозділи ОВС;
- реалізація заходів, спрямованих на підвищення культурного, загальноосвітнього рівня працівників ОВС;
- організація і проведення урочистих ритуалів в ОВС тощо.

Обов'язковим компонентом соціальної роботи як системи є її зміст. Він безпосередньо впливає з функцій роботи. У найзагальнішому вигляді функціями соціальної роботи є: інформаційна, діагностична, прогностична, організаційна, психолого-педагогічна, надання практичної допомоги, управлінська.

Свою діяльність соціальний працівник починає зі збору інформації про її об'єкт. З'ясовує стать, вік, стан здоров'я, умови життя, спроможність самостійно забезпечувати себе всім необхідним для життя, матеріальний стан, родинний стан, сусідське оточення, особливості психіки, характеру і т.д. Одним словом, займається інформаційною роботою.

На основі зібраних даних про своїх майбутніх підопічних соціальний працівник ставить «діагноз»: оцінює обсяг, види робіт, режим своєї діяльності, труднощі, форми, методи, складає для себе розпорядок робочого дня, планує фізичні і матеріальні витрати та ін.

Паралельно з «діагнозом» соціальний працівник розробляє і план своєї діяльності: чи легко буде йому працювати, чи зможе він надати дієву допомогу, з якими офіційними і неофіційними організаціями йому доведеться вступати в ділові контакти, наскільки швидко та довго доведеться займатися «клієнтом» і т.п.

У залежності від характеру соціальної допомоги (надання, скажімо, соціально-побутової підтримки самотньому хворому або зняття психологічного стресу) будується і план роботи, визначається її зміст і вид практичної допомоги.

Соціальна робота неможлива без такого компонента, як управління. Воно містить у собі оцінку стану об'єкта, планування, розробку й ухвалення рішення, урахування і контроль, координацію, організаційне і матеріально-технічне забезпечення, підбір, підготовку і виховання кадрів соціальної роботи. Всі ці управлінські дії виконують абсолютно всі соціальні працівники, незалежно від того, чи належать вони до управлінського складу або до практичних соціальних працівників.

Щоб управління соціальною роботою було успішним, соціальним працівникам треба багато знати, причому не тільки у сфері своєї безпосередньої діяльності, але й у багатьох інших сферах громадського життя, часто віддалених від соціальної роботи. Потрібно добре уявляти соціальну структуру суспільства, систему управління країною і конкретно соціальною роботою, права й обов'язки свої власні і своїх клієнтів, усе законодавство з питань соціального забезпечення і допомоги, основи соціології, соціальної психології, педагогіки, соціальної роботи.

При цьому необхідно особливо підкреслити, що управління соціальною роботою має справу зі специфічною категорією людей, які потребують підтримки і найчастіше не спроможні жити без сторонньої допомоги. Якщо у випадку зі здоровою людиною вирішення проблеми можна відкласти, то стосовно хворого, інваліда, людини, що перенесла важкий стрес, відкладання є неприпустимим, тому що воно може стати причиною непоправного наслідку.

Перераховані компоненти (об'єкт, зміст, засоби, управління, суб'єкт) складають структуру соціальної роботи. Але структура - це ще не система. Діяльність стає системою, коли її компоненти пов'язуються в єдине ціле за допомогою функцій і цілей. Про функції мова вже була.

Що являють собою цілі? Ціль або мета – уявний стан справ, якого людина хоче досягти в результаті своєї діяльності. Можна сказати ще, що ціль - це бажаний для людини стан предмета його діяльності.

Яким же хоче бачити людину соціальний працівник, надаючи їй ту або іншу допомогу? Певне, задоволеною у своїх потребах. Виходить, що загальна мета соціального працівника - задовольнити потреби своїх клієнтів. Цій меті підпорядковується вся діяльність суб'єкта, відповідно до неї складається зміст, організується управління, підбираються адекватні засоби, форми і методи соціальної роботи. Мета, вочевидь, зв'язує компоненти соціальної роботи в єдине ціле, робить їх єдиною системою.

Таким чином, якщо розглядати соціальну роботу як особливу систему діяльності, необхідно мати на увазі, що вона складається із суб'єкта, змісту, засобів, управління, об'єкта, що об'єднуються в цілісну систему за допомогою цілей і функцій. Який би вид соціальної роботи ми не розглядали, кожного разу необхідно визначити особливості об'єкта, підібрати належний суб'єкт, обрати відповідні засоби, адекватне управління, сформулювати особливі цілі, віддавати перевагу конкретним функціям. Одним словом, позначений набір компонентів системи соціальної роботи є необхідним. Відсутність одного з них веде до порушення, послаблення, а то і до руйнування системи.

Надійшла до редколегії 18.03.2000

Список літератури:

1. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. Х., 1998.
2. Основы теории и практики социальной работы. Барнаул, 1994.
3. Сапс М., Уэллс К. Опыт социальной работы. Введение в профессию. М., 1994.
4. Теория и методика со-

ВПЛИВ ФАКТОРІВ РИЗИКУ НА АДАПТАЦІЮ КУРСАНТІВ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ

Сучасний стан суспільства, згідно з думкою вітчизняних та зарубіжних психологів та соціологів, оцінюється як вкрай складний. Це обумовлено в першу чергу соціальною та економічною нестабільністю. Суспільство знаходиться в стані так званого "транзиту" – переходу від авторитаризму до демократії [1, с.3 - 5]. В процесі цього переходу відбуваються зміни життєвих та моральних пріоритетів, що ставлять підвищені вимоги до стану здоров'я, в тому числі й психічної стійкості та адаптивності людини [2, с.199].

Процеси адаптації людини - це складний багатокомпонентний процес, що не завжди протікає нормально та може часто порушуватись, особливо в умовах діяльності, що характеризується великою кількістю кризових ситуацій, несприятливих факторів та умов [3, с.247]. Опосередкований вплив, вищеназвані фактори та умови мають місце у специфічних колективах молоді, які знаходяться в структурі закритих навчальних закладів системи МВС України. Психічні відхилення, що виявлені у курсантів та слухачів, мають іншу природу, ніж у відкритому суспільстві, хоча не слід лишати без уваги вплив зовнішніх факторів.

В особливих умовах, що не рідко приводять до зниження психічного стану, розумової працездатності та формування різних видів нервово-психічних відхилень знаходяться курсанти та слухачі вищих навчальних закладів МВС України, які переживають занадто напружені стресові ситуації, особливо в перший період навчання, що пов'язані з випускними та вступними іспитами, з корінною зміною характеру життя в умовах навчального закладу закритого типу [4, с.221].

Вищеназвані навчальні заклади в порівнянні з цивільними мають свої характерні риси. До них перш за все відносяться: особливий правовий статус працівника міліції; суворе регламентація усього життєвого розпорядку; жорстка система підпорядкування; відносна ізольованість від навколишнього середовища: присутність однорідного одягу; регулярне несення служби по забезпеченню внутрішнього порядку; залучення курсантів до забезпечення охорони громадського порядку під час проведення різного роду політичних, культурних та спортивних заходів.

Фактори, що впливають на психічну дезадаптацію курсантів в період навчання:

Матеріально-побутовий

Зовнішні впливи

Інтимно-особисте життя

Мовний фактор

Умови служби